

Gråspurven (*Passer domesticus* (L.)) i Nord-Norge.

Utbredelseshistorie, utbredelsesmetoder og litt om dens biologi

av HJ. MUNTHE-KAAS LUND.

(With a Summary in English: The House-Sparrow (*Passer domesticus* L.) in North Norway, its History, Methods of Dispersal and Notes on its Life-Habits).

Blant fuglene i Nord-Europa er gråspurven sikkert den best kjente, fordi den overvintret og i høyere grad enn noen annen fugleart er knyttet til menneskenes boliger. Den er til og med så almindelig at det er grunn til å tro at mange ornithologer både før og nå ikke alltid har spandert noen skrevne ord i sine dagbøker om denne »gateguttens« forekomst og liv.

Sommeren 1954 deltok jeg bl. annet i en reise rundt Nord-Norges nest største øy, Senja, ombord i Tromsø Museums forskingsfartøy »Asterias«. På yttersiden af denne øy fant jeg til min overaskelse at gråspurven også forekom i avsidesliggende fjordsamfund. Disse lokaliteter var skilt fra hinanden og fra de oppdyrkete lavlandsdistrikter på indersiden (østsiden) av øya ved ville fjell. Jeg fikk et sted opplyst at denne fuglearten hadde ankommet nokså nylig til en av disse lokaliteter, på en original måte – pr. rutebåt! Denne oppdagelse ga meg lyst til å samle opplysninger om gråspurvens utbredelseshistorie i Nord-Norge. Da det meg bekjent foreligger meget få opplysninger om denne fugleartens biologi nord for polarsirkelen, har jeg funnet det kan være av interesse også å referere endel iakttagelser opptegnet i min dagbok 1953/54, den tid da jeg bestyrte den zool. avd. ved Tromsø Museum.

Utbredelseshistorie.

På sin »Zoologiske Reise i Lofoten og Vesteraalen« skriver BARTH (1855) ikke noe om at han har sett gråspurv der nord, mens NILSSON (1858, p. 512) kan meddele: »På Bodön finnes han och man har sagt mig att Wågön i Salten skall vara dess nordligaste egentlige hemvist i denna kustbygd. I Saltdalen förekommer han icke; men på gården Udvig i Skerstad socken skall länge ha funnits några par, utan att fortplanta sig (Som-

MERFELT). – Det händer högst sällan att nogon enslig gråspink förvillar sig til Mortensnäs i Ostfinmarken (KEILHAU).« Om gråspurvens opptreden i Østfinmarken skriver sognepresten til Nesseby, CHR. SOMMERFELT (1861, p. 81): »34. *Fringilla domestica*. En enkelt Fugl er af og til iakttaget her; endnu har den ikke taget tilhold hverken på Vardø eller Vatsø. – Af *Fr. montana* så jeg 1855, i Polmak 4 exemplare.« Denne siste uttalelse tyder på at det ikke kan ha vært noen forveksling mellom gråspurv og pilfink.«

COLLETT (1872, p. 27) skriver om samme fugl: »Common in Nordland, as far north as Lofoten, even on the most outlying fishing-grounds. It would not appear to be a resident anywhere in Finmark, and has never been met with in the towns (Tromsø, Hammerfest, Vardø, Vadsø). Stray individuals have been observed by Smf. jun. in East Finmark.« Noen år senere skriver COLLETT (1877, p. 41): »Denne Arts Nordgrænse kan for Tiden ikke angives med Sikkerhed. Nordenfor Lofoten kjender jeg intet sikkert Bevis på denne Forekomst; SOMMERFELT har angivet den som fra og til forekommende i Øst-Finmarken, men dette har utvivlsomt været følgende art (*P. montanus*), og det samme er maaske Tilfældet med de øvrige Angivelser, der omtale den fra disse Landsdele.« I løpet av få år kommer det mere nytt om gråspurven, og COLLETT (1881, p. 290) meddeler nå: »Denne Art, der tidligere ikke var paavist med Sikkerhed ovenfor Polarcirkelen, er i Løbet af de sidste Par aar avanceret mod Nord til Tromsø, hvor den tidligere var ukjent. Allerede i 1878 saa jeg den i Bodø, hvor den dog ikke var talrig; i Saltdalen er den endog temmelig almindelig i Dalens nedre Partier, men mere sparsom og flyktig i dens øvre Dele (meddelt af Forstcand. HAGEMANN). I 1880 fandt jeg den endvidere paa Handelsstedet Grøtø ved Vestfjorden. Først i 1879 blev den observeret paa Tromsø, hvor den heller ikke kan kaldes talrig; et Expl. paa Tromsø Museum, som jeg i 1880 havde Lejlighed til at undersøge, afveg i ingen Henseende fra de sydlige Individuer. Ogsaa i den nærliggende Maalselvdal blev den observeret, skjønt sparsomt, i 1880 af Conservator SCHNEIDER. Længere mod Nord er dens Forekomst usikker. I Lyngen ovenfor Tromsø forekommer saavel i Lyngsejdet, som i Skibotten den eller *P. montanus*

ingenlunde sparsomt, men Arten er endnu ikke med sikkerhed bestemt. De ruge her paa Hustagene og indvandrede hid i 1873.«

I 1887 inntok gråspurven Finmark og COLLETT (1894, p. 61–62) meddeler: »Trænger stadigt videre mod Nord, og har i de senere Aar vist sig paa mangfoldige Steder ovenfor Polarkredsen, hvor den tidligere var ukjendt. I 1827 fandtes den i Saltdalen (indenfor Bodø), ifølge SOMMERFELT, blot paa en enkelt Gaard, og vilde ikke udbrede sig videre; for Tiden er den almindelig i Dalens sydlige Dele, og viser sig saa langt op i denne, som Korn dyrkes. Fremdeles forekommer den paa Bodø, paa flere steder ved Lofoten (Grøtø, Svolve etc.), ved Harstad søndenfor Tromsø, samt paa Tromsøen; paa det sidste sted var den ukjendt før i 1879. Endelig har Forstcand. HAGEMANN i 1889 fundet den ret talrig paa Skjærvø og paa Alteidet, ligesom Univ. Mus. i 1887 modtog flere Expl. fra Øxfjord søndenfor Hammerfest¹⁾, skudte 28de Januar, altsaa fuldstændigt stationær. Den har saaledes for Tiden trængt mod Nord til Vest-Finmarken under 70°15' N.Br. Exemplarene fra Øxfjord vare store, og særdeles renfarvede, men iøvrigt ikke forskjellige fra sydlige Expl.«

At gråspurven i 1904 ennå ikke var kommet til Øst-Finmark fremgår av at WESSEL (1905) ikke regner den med blant fuglene hverken fra Alta eller Sørvaranger. Men han meddeler (p. 122) at den forekommer i Koladistriktet.

Om utbredelsen i Øst-Finmark skriver BLAIR (1936, p. 299–300): “Has recently disappeared from its only known breeding station in the district. According to Wessel, the House-Sparrow was unknown in Syd-Varanger until the winter of 1907, when a large flock appeared in Kirkenes, several pairs remaining to breed in the following summer. The colony then established continued to flourish for more than twenty years, and I could always count at least five or six pairs round the streets when visiting Kirkenes in 1924–27. In 1934 not a Sparrow was to be seen in the town, and I was told that the birds had all vanished two or three years previously. The disappearance of this hardy species from a locality in which it had been so long

¹⁾ På Univ. Zool. Museum, Oslo, har jeg funnet at det var 3 eksemplarer (2 hanner og 1 hun) som ble innsendt av Buck. (Forf. bemærkn.)

established is very puzzling. Wessel suggests that it was due to the gradual displacement of horsedrawn vehicles by motors, but the destruction of the entire colony by disease seems a more probable explanation.”

Om utbredelsen av gråspurven i Nord-Norge skriver LØVENSKIOLD (1947, p. 82): »Den er under fremrykning langs enkelte av våre dalfører hvor den ikke før har vært alminnelig. På samme måte har den utvidet sitt område mot nord. Den er ennå stasjonær ved Øksfjord sør for Hammerfest på ca. 70°40' n. br. I 1907 innvandret den til Finmark¹⁾ og ble funnet ved Jahrfjord, året etter opptrådte den ved Noatun ved Pasvikelva og siden 1909 ruger en koloni årlig på Kirkenes (SCHAANNING), men derfra er den visstnok forsvunnet nå. Det nordligste sted hvor gråspurven er påtruffet, er ved Gjesvær ved Nordkapp, hvor et enkelt individ hadde tilhold noen dager i slutten av juni 1898.«

Den siste opplysning jeg har funnet om gråspurven i Finmark er av TAYLOR (1953, p. 20) som skriver: “—Only seen in Vadsø, where there were at least ten pairs. Blair mentions this species only in Kirkenes where the colony apparently died out in about 1932.”

Om utbredelsen i Nordland Fylke skriver DAVIDSON (1954, p. 89): i Junkerdal: “while a few pairs of the familiar House-Sparrow were nesting under the eaves of the village houses.” Og p. 100 forteller han fra Finneidfjord: “. . ., while the house birds seemed to be the Sparrow and the White Wagtail.”

Egne iakttagelser.

Selvfølgelig så jeg gråspurv i Tromsø gater allerede fra første dag jeg kom dit 1. juli 1953, men gjorde ikke noe notat i dagboken —. Den 21. juli så jeg en gråspurv på Sommarøy, Hillesøy herred i Troms. Den 28. juli så jeg noen få gråspurv i Hamnes på Uløya, Lyngen. Den 10. oktober nevner jeg første gang gråspurven i Tromsø, da jeg etter et kraftig snøfall til min overaskelse fikk se en flokk av dem oppe i toppen av bjørketrær, hvor de hakket i seg bjørkefrø fra raklene. Den 4. mai 1954 så jeg et gråspurvpar i Kirkenes, så her må den øyensynlig igjen ha »vandret« inn. At denne fuglearten nå også

¹⁾ Forf. bemærkn.: Skal vel være Øst-Finmark.

har utbredt seg til den nordnorske grensen mot Sovjetsamveldet, fikk jeg bevis for i 1955. Den 13. april fikk jeg i posten tilsendt en fugl fra Grense Jakobselv (ca. 69°45' n. br.; 31° ø.l. – altså øst for Leningrad!) som ikke tidligere var sett der på stedet. Denne fuglen var en gråspurv, som ble funnet død i kapellet av EMIL HANSLIEN. Denne mann skrev den 28. april 1955 til meg som følger: »--- Ved nyttårstid i vinter kom en flokk på 24 (spurv) og slo seg for her på tollstasjonen. De holt seg her i hele vinter, og vi matet dem sammen med duene. Nu er flokken redusert til 11, og vi håper de vil benytte de kasser vi har slått opp. --- Ved kraftstasjonen i Tårnet i Jarfjord (ca. 20 km SV.) har de hatt gråspurv mange år.«

På Kvaløya, like ved Tromsø, fikk jeg vinteren 1953/54 se et eksempel på at gråspurv overvintret innendørs! Inne i gårdens uthus fikk jeg til min store overaskelse se at en liten spurveflokk hadde tilhold. De fikk det »daglige brød« sammen med husdyrene.

Den 25. juni så jeg mange gråspurv i Harstad. På Senja så jeg gråspurv første gang den 28. juni i Sifjord, det var iallt 8 stykker. Det ble meddelt meg at det kom 2 stykker i 1951, og at det vinteren 1953/54 var 16 som overvintret. Om vinteren ble de matet, og om sommeren forsynte de seg bl. a. av rips i hagene. De av innbyggerne som ble forespurt hadde ingen forklaring på hvorledes spurvene var kommet. Den 30. juni så jeg i gatene i Gryllefjord ca. 20 gråspurv, og da jeg tok rutebåten herfra videre til Tromsø, fikk jeg forklaringen på hvorledes gråspurvene hadde kommet til yttre Senja. Styrmannen på båten fortalte meg at det flere ganger hadde hendt om vinteren, at de hadde hatt gråspurv i lasterummet underveis! Den 4. juli så HANS HVIDSTEN gråspurv i gatene i Senjahopen.

I Finnmark så jeg den 20. juli ca. 20 gråspurv i Karlebotn. Sørvaranger; og den 23. juli kl. 2 a.m. så jeg en i Alta.

I Troms så jeg 8. dec. 1954 ca. 20 gråspurv i Andselv, Bardu, og et liknende antall i Finnsnes.

Utbredelsesmetoder.

Det er, som tidligere omtalt, et velkjent fenomen i Nord-Europa at gråspurven i høy grad er knyttet til menneskenes

boliger. Men det er neppe mange som har tenkt over i hvor høy grad disse fuglene, i likhet med menneskene, i de senere år (riktignok ufrivillig) har benyttet seg av moderne kommunikasjonsmidler! I et kringkastingskåseri om gråspurv den 20. febr. 1951 ga jeg blant annet endel opplysninger om gjenfund av ringmerkete fugl i Norge, og sluttet med følgende ord: »Denne opplysning bekrefter også regelen om at gråspurvene ikke pleier å flytte særlig langt bort fra den hjemlige reirplass. Men, i likhet med de aller fleste andre regler har også denne sine unntagelser. Vi har f. eks. den spurvingen som ble ringmerket av SVEIN MYRBERGET i Steinkjær. Over et år senere kunne lærer NAGELHUS meddele at selvsamme spurv var blitt drept i Overhalla! Avstanden fra Steinkjær til Overhalla er ca. 60 km. i luftlinje, og det er en meget lang tur for en gråspurv. Selv om den eventuelt hadde fløyet nokså direkte i luftlinje. Men det er andre muligheter. Fra det ene stedet til det andre går det nemlig jernbane, og jeg har sandelig denne spurven sterkt mistenkt for å ha tatt toget, uten å løse billett.« Denne min mistanke ble ytterligere øket i 1955, da jeg ved nærmere undersøkelser fant ut at denne fuglen var ringmerket i et reir som lå ved jernbanebrua i Steinkjær. Muligheten for at denne spurven om vinteren har fløyet inn i en godsvogn lastet med høy, korn eller liknende og har overnattet og reist til Overhalla er nokså stor.

Til og med 1953 var det iallt ringmerket 806 gråspurv i Norge (HOLGERSEN 1953, p. 5); av de 26 gjenfundne fugl var det bare den ovenfor omtalte, som hadde tilbakelagt en strekning på over 10 km. En fugl hadde flyttet 7 km., en annen 6 km, de øvrige ble kontrollert eller gjenfunnet like i nærheten av merkingsstedet. Blant de oppgitte dødsårsaker er de alminneligste: (2 stykker) »Drept av katt« og (2 stykker) »overkjørt av bil«. I 1954 foregikk det en ny langflytting av en ringmerket spurv. (Opplyst av Statens Viltundersøkelser). Den ble ringmerket som unge 8. juni 1953 i Mellomdalen, Rakkestad, av KNUT JOHANSEN. Den ble funnet død i Enebakk ca. 28. juli 1954, avstand fra merkestedet ca. 120 km N. Ved å se på kartet har jeg funnet ut at i dette tilfellet har spurven bare hatt anledning til å »ta toget« ca. $\frac{3}{4}$ av avstanden.

Etter min mening er det meget sansynlig at utbredelsen

av gråspurven i Nord-Norge i stor grad har foregått pr. båt. Det er vanskelig på annen måte å forklare hvordan denne stort sett meget stasjonære fugleart ellers kan ha tilbakelagt de veldige avstandene mellom byene i Nord-Norge. Flyrutedistan-sene fra Tromsø-Hammerfest-Vadsø er henholdsvis ca. 270 og 240 km.

Som eksempel på at gråspurven bevislig har utbredt seg til fjerntliggende lokaliteter pr. båt, vil jeg nevne dens ankomst til Færøyene. Om denne skriver WILLIAMSON (1945, p. 550–51): “The House-Sparrow is now breeding at two stations in the Faeroe Islands—Vagur and Tvoroyri, the chief settlements in the southermost island, Suduroy. — The Vagur colony is the older of the two, and the original birds are said to have arrived there on a wessel some ten years ago¹). Whilst assisted passage is of course a possibility, it is probably too late now to get any conclusive proof that it actually occurred.—His (O. P. MIKKELSEN) statement, that the first birds, four in number, appeared at Vagur during snowy weather in the early winter of 1935–36 is probably the most reliable historical evidence of the colonization available. These pioneers subsisted in part on maize put out for the hens; nowadays the bird has a bad reputation for attaching red currant and other fruit-bearing shrubs and newly-sown carrot and similiar seeds. —”

Biologi.

Iakttagelser på Tromsøya (69°40' n. br.; 8°15' ø. l.) høsten 1953 og våren 1954.

Den 7. des. 1953 var en gråspurv allerede kl. 8,15 nede på gaten og drakk vann av en sølepytt, i lyset fra en elektrisk gatelykt (dagslys var det nemlig ikke så tidlig). Dette var sikkert litt av en unntagelse fra den regelen som sier at gråspurvvene er relativt sent oppe om morgenen. Den 24. des. hørte jeg først kl. 9 en gråspurv begynne å kvittre inne i rei-ret sitt.

I midten af januar, altså før solen igjen viser seg over horisonten der nord (21. jan.), lot det til at gråspurvvene alle-rede hadde fått »vårfornemmelser«. Den 16. jan. kl. 9,30 satt

¹) Forf. bemærkn.: SALOMONSEN (1935) fant dengang ikke gråspurv på Færøyene.

det ca. 150 gråspurv og sang i en hekk nær Tromsø Museum. Den 22. jan. satt ca. 300 samme sted og sang, dette var det største antall gråspurv jeg så samlet på et sted i Tromsø.

Som eksempel på at gråspurven også kan være meget tidlig oppe om morgenen kan nevnes at 17. juni begynte gråspurven å mate ungene sine i et reir over mit soveværelsesvindu ca. kl. 1 om natten.

Næring.

Den 29. jan. så jeg ca. 50 gråspurv (og 7 stær) spise på byens søppeltømmingsplass. Nede i fjæra så jeg til stadighet gråspurvene iferd med å finne seg mat, den 29. jan. så jeg 15 der nede. Den 10. okt. kl. 11 iakttok jeg i kikkert, endel gråspurv som satt oppe i toppen av noen høye bjørkeetrær, de åt bjørkefrø fra raklene. Den 13. jan. iakttok jeg ca. 50 iferd med det samme, og liknende adferd ble iakttatt stadig utover vinteren. Det ble lagt ut mat til gråspurvene forskjellige steder, og den 17. jan. hadde jeg 5 gråspurv som dagens første gjester på fuglebrettet utenfor kontorvinduet mitt (i 2den etage). Jeg så ikke noe tegn til at gråspurvene åt rognbær. Dette var bemerkelsesverdig i og med at disse bær lot til å være en av de viktigste næringskilder for svært mange av de øvrige overvintrende fugl (stær, trost, kråker, silkestjert, grankorsnebb).

SUMMARY IN ENGLISH

The House-Sparrow (*Passer domesticus* (L.)) in North Norway, its History, Methods of Dispersal and Notes on its Life-Habits.

NILSSON writes (1858, p. 512) about the distribution of this bird to the north in older times that it occurs at Bodø and that Vågø in Salten is said to be the northernmost locality of this bird, but that a few birds according to KEILHAU are said to have strayed to Mortensnes in East-Finmark. This is confirmed by SOMMERFELDT (1861 p. 81).

COLLETT (1872, p. 27) is quoted in English on p. 68 in this article. A few years later the same author writes (1881, p. 290): "This species which had not previously been recorded with certainty north of the Polar Circle, has in recent years, advanced northwards to Tromsø, where it was previously unknown. As early as 1878 I saw it at Bodø, Not until 1879 was it observed on Tromsø, where it could not be called numerous".

In 1887 it was proved that the House-Sparrow had invaded Finnmark, since Professor COLLETT (1894, p. 61-62) could state that it still penetrates further north, and that the Museum of the University in Oslo received several specimens from Øksfjord (70°40' north. lat.), south of Hammerfest. These three specimens, two males and 1 female, were examined by the present author in 1955. On the distribution in East-Finmark BLAIR writes (1936, p. 299-300) as quoted p. 69 in this article.

In the period 1953/54 I saw House-Sparrow in the following places in Troms province: Sommarøy, Uløy, Kvaløya and on Tromsøya, where on 22nd January, the day after the reappearance of the sun I observed about 300 birds sitting in a hedge near Tromsø Museum, singing. On Norway's next largest island Senja I found to my surprise that the House-Sparrows had recently "immigrated" to distant villages on the west side of this island which are separated from each other, and to the cultivated districts on the east side in wild mountain tracts. Onboard the boat plying between the places on the west side of the island I got an explanation of how the Sparrows were supposed to have arrived at these localities. The mate on the boat told me that it had happened several times in the winter that *they had had Sparrows in the hold during the voyage!* In Finnmark province I saw House-Sparrows in the summer of 1954 in: Kirkenes, Karlebotn, Alta. Besides, in 1955 I got evidence that this bird has now spread to the North-Norwegian border towards Soviet, Grense Jakobselv (about 69°45' lat. N.; 31° long. E., *i. e.* east of Leningrad), since a dead sparrow was found there. This bird had arrived in the beginning of January 1955 together with 24 others, as stated by EMIL HANSLIEN, who collected the bird. This man also told me that House-Sparrows had occurred in many years at the power station in Jarfjord (about 20 km to the southwest).

In my opinion it is very probable that the House-Sparrows in North-Norway mainly spread by means of ships. It is difficult to explain in any other way how this on the whole very sedentary bird species could have covered the enormous distances between the towns in North-Norway. The distances by air from Tromsø to Hammerfest-Vadsø-Kirkenes are about 270 km, 240 km, and 45 km, respectively.

That conveyance by boat is not unusual for the House-Sparrow is confirmed by its immigration history to the Faroes. WILLIAMSON (1945, p. 550/51) writes about this as quoted in English on p. 73 in this article.

On Tromsøya I saw several times in the winter of 1953/54 flocks of House-Sparrows sitting high on birches eating seeds from the catkins. Besides they were regular foraging guests together with Pigeons, Starling etc. on the beach at ebb-tide; they often foraged on the dumps and, in addition, supplemented their diet by bread crumbs and other food items thrown out to them.

Literatur.

- BARTH, G. B. 1855: Fortegnelse over de i Lofoten og Vesteraalen forekommende Fuglearter. – *Nyt Mag. f. Nat. vid.*, Chria.
- BLAIR, H. M. S. 1936: On the Birds of East Finmark. – *The Ibis*, London.
- COLLETT, ROBERT 1872: Remarks on the Ornithology of Northern Norway. – *Forh. Vid. selsk. Christiania*.
- 1877: Mindre meddelelser vedrørende Norges Fuglefauna i Aarene 1873–76. – *Nyt Mag. f. Nat. vid.* **23**, Kria.
- 1881: Mindre meddelelser vedrørende Norges Fuglefauna i Aarene 1877–1880. – *Ibid.* **26**.
- 1894: Mindre meddelelser vedrørende Norges Fuglefauna i Aarene 1881–1892. – *Ibid.* **35**.
- DAVIDSON, ALAN 1954: A Bird Watcher in Scandinavia. – Chapman & Hall, London.
- HAGEMANN, AXEL 1866: Under Polarkredsen. – Cammermeyer, Kristiania.
- HOLGERSEN, HOLGER 1953: Bird-Banding in Norway 1953. – *Sterna* no. 16, Stavanger.
- LØVENSKIOLD, HERMAN L. 1947: Håndbok over Norges Fugler. – Oslo.
- NILSSON, S. 1858: Skandinavisk Fauna, Föglarna **1**, 3. oplag. – Lund.
- SALOMONSEN, FINN 1935: Zoology of the Faroes; Aves. – København.
- SOMMERFELT, CHR. 1861: Fortegnelse over de i Ostfinnmarken iakttagne Fugle tilligemed enkelte Bemærkninger angaaende endel af disse. – *Öfversigt af Kongl. Vet.-Akad. Förh.* **18**, Stockholm.
- TAYLOR, R. J. F. 1953: Notes on the Birds of Finnmark. – *Sterna* **10**, Stavanger.
- WESSEL, A. B. 1905: Ornithologiske meddelelser fra Sydvaranger. – Tromsø Museums Årshefte **27**, 1904, Tromsø.
- WILLIAMSON, KENNETH 1945: Some New and Scarce Breeding Species in the Faeroe Islands. – *The Ibis* **87**, London.

MINDRE MEDDELELSER**Hvid Vipstjert (*Motacilla alba* L.) som vært for Gøg (*Cuculus canorus* L.) på Bornholm.**

Som et bidrag til besvarelsen af spørgsmålet om, hvor hyppigt Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*) her i landet er vært for Gøg (*Cuculus canorus*), skal oplyses, at jeg den 7. august 1947 ringmærkede en gøgeunge, som blev fodret af Hvid Vipstjert. Det skete ved den klippefulde kyststrækning mellem Svaneke og Listed, Bornholm. (Jfr. i øvrigt D. O. F. T. **46**, 1952, p. 70 og p. 175 samt **47**, 1953, p. 143).

E. SPURRE PEDERSEN